

فصلنامه اقتصاد و برنامه ریزی شهری

سایت نشریه: <http://eghtesadeshahr.tehran.ir>

مقاله پژوهشی

سنجش توسعه یافتگی شاخص‌های امنیت اقتصادی (مطالعه موردی: استان سیستان و بلوچستان)

احسان درستکار*

پژوهشگر دکتری شهرسازی، گروه شهرسازی، دانشکده معماری و هنر، دانشگاه گیلان، رشت، ایران

چکیده:

آمارهای مرکز آمار ایران نشان می‌دهد استان سیستان و بلوچستان با توجه به دوره‌های پنج‌ساله روند رو به کاهش در شاخص‌های اقتصادی داشته است. یکی از عوامل تأثیرگذار روی اقتصاد استان بحث امنیت اقتصادی استان است. سطح‌بندی امنیت اقتصادی شهرستان‌های استان برای دستیابی به مدل توسعه می‌تواند به‌عنوان یک مسیر درست محسوب شود. از این‌رو، سؤال تحقیق عبارت است از: وضعیت پهنه‌بندی شهرستان‌های استان سیستان و بلوچستان در بُعد امنیت اقتصادی چگونه است؟ پژوهش حاضر بر اساس هدف، کاربردی و از نوع تحقیقات علمی است و بر اساس ماهیت و روش از روش توصیفی-تحلیلی و تحلیل سلسله‌مراتبی استفاده شده است. ماهیت داده‌های استفاده‌شده کمی است و شیوه گردآوری داده‌ها و اطلاعات میدانی و اسنادی است. چارچوب نگارش بر پایه رابطه متقابل شاخص‌های امنیت در بُعد اقتصادی، جمع‌آوری اطلاعات از طریق مطالعات کتابخانه‌ای و تحقیقات میدانی (مصاحبه) و تهیه پرسشنامه گردآوری شده است. بر اساس نتایج به‌دست‌آمده در حوزه امنیت اقتصادی در شاخص‌های قاچاق کالا و ارز و غیره، بازارچه‌های مرزی، میزان بیکاری، درآمد متغیر، فقر مالی، اشتغال و فرصت‌های شغلی توسط اتباع بیگانه، محرومیت شهرستان در زمینه زیربناها، کمبود آب و خشک‌سالی‌های پی‌درپی، شغل‌های کاذب، دوری از محورهای اصلی توسعه، امنیت شغلی شهرستان‌های فنوج، قصر قند، مهرستان (زابلی)، زابل و کنارک به‌ترتیب اولویت نسبت به دیگر شهرستان‌ها دارای امنیت بیشتری هستند.

DOI: 10.22034/UE.2021.02.02.05

اطلاعات مقاله

تاریخ‌های مقاله:

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۱۲/۱۶

تاریخ تصویب: ۱۴۰۰/۰۲/۲۸

کلمات کلیدی:

امنیت اقتصادی

برنامه‌ریزی منطقه‌ای

امنیت

توسعه

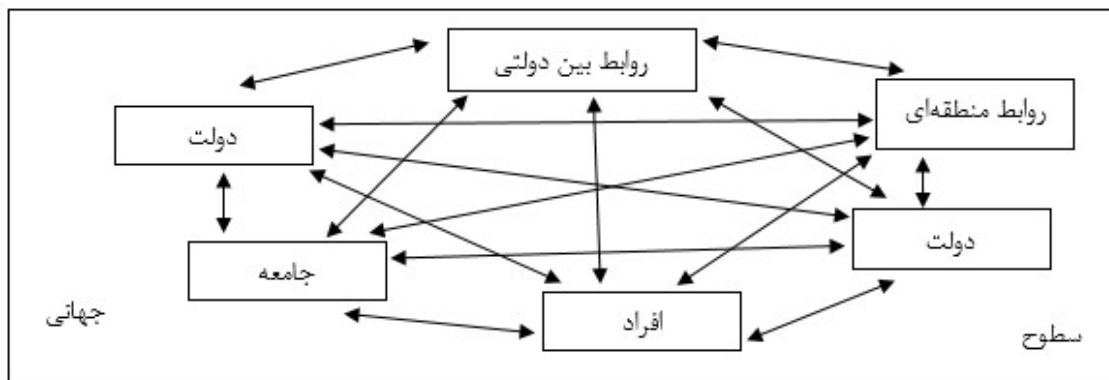
مقدمه

معرفی می‌شود (زالی و بیرجندی، ۱۳۹۵) و این اهمیت در قالب تأثیرات مستقیم و غیرمستقیم، منطقه را تحت‌الشعاع خود قرار می‌دهد. با توجه به مقوله برنامه‌ریزی برای بهبود امنیت مردم و به‌خصوص از بین بردن مشکلات اقتصادی موجود در استان سیستان و بلوچستان مانند دیگر استان‌های کشور برای دستیابی به توسعه متوازن و متعادل، نیازمند امنیت در بُعد اقتصادی است. شاخص‌های استان سیستان و بلوچستان در زمینه توسعه‌یافتگی امنیت اقتصادی در این پژوهش بررسی می‌شود که سطح‌بندی امنیت اقتصادی شهرستان‌های استان برای دستیابی به مدل توسعه می‌تواند به‌عنوان یک مسیر درست انتخاب شود. پژوهش حاضر شامل دو نوع هدف خواهد بود که یکی اصلی و دیگری فرعی است. هدف اصلی، دستیابی به امنیت پایدار در استان سیستان و بلوچستان و هدف فرعی، رتبه‌بندی شهرستان‌های استان سیستان و بلوچستان بر اساس

مفهوم امنیت در شهرهای مرزی کشورها، با امنیت مرزی نیز مواجه است. یکی از عوامل تأثیرگذار روی اقتصاد استان سیستان و بلوچستان، بحث امنیت اقتصادی است. مسئله اصلی در استان سیستان و بلوچستان با در نظر گرفتن آمار نفوس و مسکن دوره‌ای که توسط مرکز آمار ایران انجام می‌شود و با توجه به شرایط حال حاضر آن نظیر بُعد صادرات، واردات، تبادلات اقتصادی با کشورهای هم‌مرز، میزان شغل و شاغلان در سطح استان و غیره، از وضعیت مطلوب در زمینه اقتصادی برخوردار نیست. از این‌رو، اهمیت موضوع و دلیلی که سبب می‌شود به موضوع امنیت اقتصادی در استان سیستان و بلوچستان پرداخته شود، این است که امنیت اقتصادی به‌عنوان یکی از ارکان اصلی در برنامه‌ریزی منطقه‌ای

نویسنده مسئول:

ایمیل: edorostkar@pjd.guilan.ac

شکل ۱. سطوح مرتبط با سیستم امنیت اقتصادی (نسادورای، ۲۰۰۵)

یکی استفاده از امکانات اقتصادی به‌عنوان یک آهرم، و دیگری، بنیان اقتصادی قدرت نظامی داشته است، افزایش وابستگی متقابل اقتصادی و سیاسی شدن فزاینده موضوعات اقتصادی باعث ایجاد آسیب‌پذیری بیشتر دولت‌های ملی شده است» (ماندل^۳، ۱۳۸۷). از نظر بوزان، «بحث از امنیت اقتصادی در جامعه سرمایه‌داری جایی ندارد، زیرا سرمایه‌داری رقابتی بر اساس درجه بالایی از نامنی پایدار برای همه واحدها (اعم از افراد، بنگاه‌ها و دولت‌ها) مبتنی است. بنابراین اساساً واژه‌های امنیت اقتصادی و سرمایه‌داری قابل جمع نیستند» (آدویس^۴، ۲۰۱۶). امنیت اقتصادی از جهتی زیرمجموعه مفهوم جامع‌تری به نام امنیت انسانی است. «مطابق گزارش توسعه انسانی سازمان ملل در سال ۱۹۹۴، ایده امنیت انسانی افراد را به‌عنوان مرجع امنیت مورد تأکید قرار می‌دهد و هفت زیرمجموعه شامل امنیت اقتصادی، امنیت غذایی، امنیت بهداشتی، امنیت زیست‌محیطی، امنیت شخصی، امنیت جمعی و امنیت سیاسی را با هم ترکیب می‌کند» (نسادورای^۵، ۲۰۰۵). اگرچه در رهیافت برنامه توسعه سازمان ملل امنیت اقتصادی به‌روشنی یکی از ابزارهای دستیابی به امنیت انسانی است، برخی مدعی‌اند این دو مفهوم در تناقض با یکدیگرند (نسادورای، ۲۰۰۵). در رویکرد ساختاری به امنیت اقتصادی، ابتدا باید عوامل مهمی را که بر نامنی اقتصادی اثر می‌گذارند، مشخص سازیم. می‌توان شش سطح را که از امنیت اقتصادی (نامنی اقتصادی) متأثر می‌شوند و می‌توانند واکنشی متفاوت به تهدید نشان دهند، پیدا کرد که شامل اشخاص انفرادی، جامعه/بنگاه، دولت، روابط بین‌الملل (جامعه جهانی)، روابط فرادولتی و روابط جهانی هستند. این سطوح و ارتباط متقابل آن‌ها را در شکل ۱ نمایش می‌دهیم.

امروزه بُعد اقتصادی امنیت ملی چنان تغییراتی یافته که جای بُعد نظامی را گرفته و به‌تدریج به‌عنوان نقطه مرکزی، از دیدگاه تحلیل‌گران

امنیت اقتصادی خواهد بود. سؤال پژوهش نیز به دنبال اهداف پژوهش این‌گونه بیان می‌شود: وضعیت پهنه‌بندی شهرستان‌های استان سیستان و بلوچستان در بُعد امنیت اقتصادی چگونه است؟ ضرورت انجام پژوهش حاضر، تکمیل کردن خلأ موجود در منافع ملی با افزایش سطح امنیت در استان و دستیابی به امنیت پایدار از منظر اقتصادی است. زمینه‌سازی و ایجاد زیربنا مناسب در سرزمین برای شکل‌گیری توسعه و گسترش آن به سمت شرق کشور با ایجاد امنیت اقتصادی به‌عنوان ضرورت دیگر این پژوهش مطرح می‌شود. مقاله حاضر از قسمت‌های مقدمه (بیان مسئله)، هدف و سؤال پژوهش، اهمیت و ضرورت پژوهش، پیشینه پژوهش، مبانی نظری و روش، محیط‌شناسی، تجزیه و تحلیل داده‌ها و نتیجه‌گیری تشکیل شده است.

در اقتصاد، نامنی به شرایط ناشی از فقدان سلامت اقتصادی گفته می‌شود که نتوان در برابر زیان‌های اقتصادی عمده از خود حفاظت کرد (عبداله‌خانی، ۱۳۸۹). از آنجا که این تعریف ذهنی و آینده‌نگرانه است، دامنه امنیت اقتصادی با تغییراتی روبه‌رو بوده است. «در اعلامیه حقوق بشر آمده است: هر کس حق دارد که خود و خانواده‌اش از استاندارد شایسته سلامت و رفاه شامل: غذا، پوشاک، مسکن، مراقبت‌های پزشکی و خدمات اجتماعی ضروری و داشتن تأمین در مواقع بیکاری، بیماری، ناتوانی، بیوه شدن، پیری و سایر زیان‌های محتمل در شرایط خارج کنترل خود برخوردار باشد» (ازبرگ^۱، ۲۰۰۹). گرچه برخی نامنی‌ها برای پویایی اجتماعی-اقتصادی و توسعه جوامع ضروری است، با وجود این، بدون داشتن امنیت پایه، انسان‌ها قادر به اتخاذ تصمیم‌های عقلانی نیستند. با این حال، در دهه‌های اخیر و به‌طور روزافزونی در آینده به نظر می‌رسد کارگران معمولی و جوامع کارگری و حاشیه‌ای در اقتصادهای سرمایه‌داری مجبورند بدترین شکل‌های نامنی را تحمل کنند، در حالی که ثروتمندان بزرگ در حفاظت خوبی از امنیت به سر می‌برند (جی مارتین^۲، ۱۳۸۹). «در حالی که به‌طور سنتی امنیت اقتصادی دو عنصر اصلی،

3 Mandel

4 Udovic

5 Nesadurai

1 Osberg

2 G Martin

جدول ۱. شاخص‌های امنیت اقتصادی

شاخص‌های امنیت اقتصادی	
قاچاق کالا و ارز و غیره	امنیت اقتصادی
بازارچه‌های مرزی	
میزان بیکاری	
درآمد متغیر	
فقر مالی	
اشتغال و فرصت‌های شغلی توسط اتباع بیگانه	
محروریت شهرستان در زمینه زیربناها	
کمبود آب و خشک‌سالی‌های پی‌درپی	
شغل‌های کاذب	
دوری از محورهای اصلی توسعه	
امنیت شغلی	

منبع: نگارنده

راهبردی درآمده است (به‌طوری که برخی به‌غلط استدلال می‌کنند که در حال حاضر امنیت اقتصادی تنها بُعد حیاتی امنیت است)^۷. برای مثال، آمریکا حفظ موقعیت رقابتی مناسب خود در مقابل ژاپن و آلمان را در زمینه اقتصادی، موضوع مهم امنیتی قلمداد می‌کند (ماندل، ۱۳۸۷). «برای ارائه تعریفی جامع از امنیت اقتصادی باید عوامل مرتبط با سه حوزه مهم کلان، میانی و خرد را برای اجتناب از ناامنی اقتصادی مشخص کنیم» (ادویس، ۲۰۱۶). در شکل ۲ ارتباط متقابل سطوح امنیت اقتصادی را به تصویر می‌کشیم تا درک بهتری از شکل‌گیری امنیت اقتصادی را داشته باشیم.

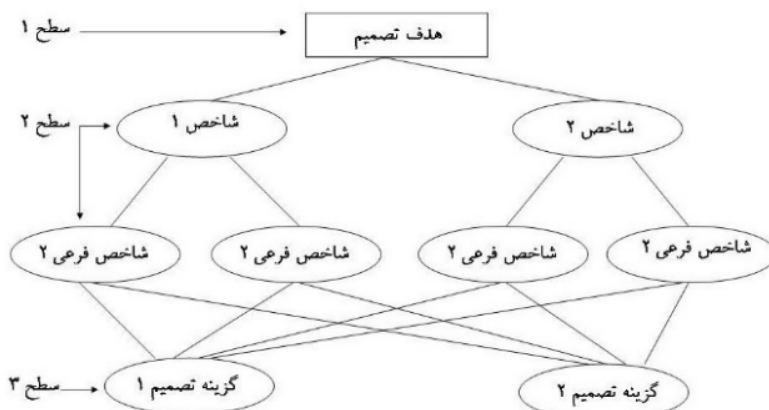
برنامه‌ریزی فرایندی پایان‌ناپذیر است که ابتدا از طریق تعامل محیط اقتصاد کلان و سطح میانی (بنگاه‌ها و شرکت‌ها) تعیین می‌شود و هر دوی این‌ها سطح خرد (نیازهای افراد) را شکل می‌دهند (نجار صادقی و همکاران، ۱۳۹۸). در مقابل، وجود امنیت در سطح خرد از طریق ایجاد اطمینان مستقیم و غیرمستقیم بر محیط اقتصادی مانند بیکاری و تورم اثرگذار است و این آثار متقابل ادامه خواهد داشت (کلانتری و همکاران، ۱۳۹۱). از دیدگاه امنیت ملی، توزیع جهانی کالاها و خدمات اقتصادی به‌طور قابل ملاحظه‌ای آشفتنه شده است. به بیان دیگر، این توزیع گاهی ناعادلانه و غیر منطقی بین طبقات قدرت تقسیم می‌شود (درستکار و همکاران، ۱۳۹۸). به هر حال، ارزیابی کنترل اقتصاد ملی (یکی از عوامل درک توزیع قدرت اقتصادی) در جهانی که اعضای آن به‌شدت به هم وابسته‌اند، بسیار مشکل شده است (درستکار، ۱۳۹۶). رایش^۸ معتقد است: «ما در دورانی از تحول زندگی می‌کنیم که سیاست و اقتصاد قرن آینده را تغییر خواهد داد و در آن قرن هیچ‌گونه محصول یا فناوری ملی یا شرکت و صنعت ملی وجود نخواهد داشت. این‌گونه ملیت‌زدایی از مالکیت و کنترل، آشکارا این مسئله را که چه کسی حاصل و بازده سرمایه را

۷ الله مراد، ۱۳۸۹: ۲۶/۹

به خود اختصاص می‌دهد، مبهم کرده است» (ماندل، ۱۳۸۷). در واقع امنیت اقتصادی در بُعد امنیت ملی یک مسئله پیچیده است (نجار صادقی و همکاران، ۱۳۹۸) و همان‌طور که اشاره شد، گاهی با امنیت نظامی به‌اشتباه تلقی می‌شود. شاخص‌هایی که به‌عنوان مبنای تحلیل در استان قرار خواهند گرفت، از طریق مبانی نظری به‌عنوان چارچوب، مصاحبه و پرسشنامه تخصصی بین خبرگان و متخصصان در این حوزه که ۱۰ نفر بوده‌اند، در واقع شاخص‌های یادشده در شرایط واقعی و در محیط واقعی و توسط افرادی که در این منطقه سمت‌های اجرایی و حساس داشته‌اند استخراج شده و به‌صورت گمنام تحلیل شده است. در جدول ۱ به آنها اشاره شده است.

پیشینه تحقیق

موضوع امنیت اقتصادی در مطالعات برنامه‌ریزی منطقه‌ای از مقولات بسیار مهم در سطح جهان و ایران است و در بیشتر مطالب به مؤلفه‌های امنیتی توجه شده است. در ادامه به برخی مطالعات صورت‌گرفته پیرامون نقش امنیت اقتصادی در برنامه‌ریزی منطقه‌ای دفاعی به‌صورت مختصر اشاره می‌شود: امنیت در قرن بیست و یکم مفهومی بسیار گسترده‌تر و پیچیده‌تر پیدا کرده است. هر چه در دو قرن پیشین امنیت نظامی و سیاسی دارای بیشترین اهمیت بود، در قرن حاضر امنیت اقتصادی در اولویت قرار گرفته است. امنیت اقتصادی نیز همانند سرچشمه‌واژه خود امنیت، مفهومی گسترده و پیچیده پیدا کرده است. امروزه در ارزیابی میزان توسعه‌یافتگی کشورها، اهمیت ویژه‌ای برای شاخص امنیت اقتصادی قائل می‌شوند. امنیت اقتصادی دارای چنان ظرفیتی است که تمام ارکان جامعه را می‌تواند تحت تأثیر قرار دهد. در این نوشتار با تحقیق و کاوش در دستاوردها و مطالعات انجام‌شده قبلی در مقوله امنیت اقتصادی، سعی بر آن شده است که با زبانی ساده و کاربردی این مفهوم پراهمیت و استراتژیک معرفی مجدد شده و اهمیت و جایگاه آن در توسعه پایدار اقتصادی به‌طور کلی تبیین شود (عطوفی و داروگر، ۱۳۹۵). با آغاز گام دوم انقلاب اسلامی، معضل اقتصاد، به یکی از اصلی‌ترین مسائل کشور تبدیل شده است. اسناد بالادستی و همچنین، فرمایش‌ها و تأکیدات رهبر معظم انقلاب در سال‌های اخیر، همگی دلالت بر لزوم توجه جدی به این امر دارد. چنان که در این نوشتار توضیح داده شده است، اقتصاد هنگامی می‌تواند کشور را به قدرت اول منطقه و جهان تبدیل کند که از ثبات و امنیت لازم برخوردار باشد. در واقع، امنیت اقتصادی، تضمین‌کننده قدرت ملی هر کشور در جهان کنونی است. از این‌رو، شناسایی و احصای تهدیدها علیه امنیت اقتصادی کشور، نه تنها برای رسیدن به اهداف سند چشم‌انداز ۱۴۰۴ یعنی رسیدن به قدرت اول اقتصادی در منطقه، ضروری است، بلکه قدرت و امنیت ملی کشور هم در گرو تحقق همین امر است. نتایج تحقیق بیانگر آن است که چالش‌های درون ساختاری اقتصادی و سیاست‌های تحریمی آمریکا و غرب علیه ایران، اصلی‌ترین تهدیدهای داخلی و خارجی امنیت اقتصادی کشور محسوب می‌شوند. این پژوهش با بررسی اسناد بالادستی نظام همچون سیاست‌های کلی

شکل ۲. نمایش سلسله‌مراتب یک مسئله تصمیم (مهرگان، ۱۳۸۳)

مستقیم خارجی به تولید ناخالص داخلی و امنیت اقتصادی تأثیر مثبت و معناداری بر رشد اقتصادی داشته، در حالی که متغیر نرخ تورم تأثیر منفی بر رشد اقتصادی در کشورهای عضو اجلاس اسلامی دارد. یافته‌ها نشان می‌دهد رشد اقتصادی ایران در این دوره از متوسط کشورهای عضو اجلاس اسلامی بیشتر بوده است. از سوی دیگر، شاخص امنیت اقتصادی ایران در این دوره از متوسط شاخص امنیت اقتصادی کشورهای عضو اجلاس اسلامی کمتر بوده که نشان‌دهنده سطح پایین امنیت اقتصادی در ایران است (جعفری و اختیاری، ۱۳۸۸). همان‌طور که این دو محقق اشاره کردند، ایران از نظر امنیت اقتصادی سطح پایینی دارد که همین موضوع اهمیت و نوآوری این پژوهش را در مورد تحقیق در سطح استان نشان می‌دهد و می‌تواند موضوع را برای ایجاد مقدمات افزایش سطح امنیت اقتصادی فراهم کند که این دستاورد در هدف فرعی این پژوهش دیده شده است.

مواد و روش‌ها

پژوهش بر اساس هدف، کاربردی و از نوع تحقیقات علمی است و بر اساس ماهیت و روش، در آن از روش توصیفی - تحلیلی استفاده شده است. ماهیت داده‌های استفاده شده کمی است و شیوه گردآوری داده‌ها و اطلاعات میدانی و اسنادی است. چارچوب نگارش را می‌توان بر پایه رابطه متقابل شاخص‌های امنیت در بُعد اقتصادی، جمع‌آوری اطلاعات از طریق مطالعات کتابخانه‌ای و تحقیقات میدانی (مصاحبه) و تهیه پرسشنامه صورت پذیرفته که برای تحلیل داده‌های این قسمت از روش تحلیل و فن AHP استفاده شده است. از کارآمدترین فن‌های تصمیم‌گیری چندمعیاره، فرایند تحلیل سلسله‌مراتبی (AHP) است که برای اولین بار توسط توماس آل ساعتی^۹ در سال ۱۹۸۰ مطرح شد. «فرایند تحلیل سلسله‌مراتبی به علت ماهیت ساده و در عین حال جامعی که دارد، مورد استقبال مدیران و کاربران مختلف واقع شده است» (قدسی‌پور، ۱۳۸۰).

اقتصاد مقاومتی و سند چشم‌انداز ۱۴۰۴، راهبردهای حقوقی و اقتصادی برآمده از این اسناد را برای به حداقل رساندن آسیب‌پذیری اقتصاد کشور، مورد ارزیابی قرار داده است تا از رهگذر آن، قدرت و اقتدار کشور در عرصه‌های ملی و بین‌المللی ارتقا یابد (موسوی و لهراسبی، ۱۳۹۹). امنیت اقتصادی چهره جدید و مهم امنیت در دنیای معاصر است که در همه سطوح فردی، اجتماعی و ملی توجه نظریه‌پردازان حوزه «امنیت» را به خود جلب کرده است. این وجه از امنیت گرچه در تاریخ زندگی اقتصادی بشر همیشه به‌نوعی وجود داشته، در بستر «جهانی شدن» ابعاد و ویژگی‌هایی تازه یافته که اهمیت آن را تا ترتبه اول میان سایر ابعاد ارتقا داده است. با آنکه مباحث مرتبط با امنیت اقتصادی از جنبه‌های مختلف مورد مطالعه اندیشمندان در رشته‌های اقتصاد، جامعه‌شناسی اقتصادی و روابط بین‌الملل قرار گرفته است، هنوز منزلت آن در ادبیات اقتصادی کشور ما چندان شناخته‌شده نیست. در این مقاله سؤال محوری چپستی امنیت اقتصادی، شاخص‌ها و تبعات فقدان آن است و ضمن پرداختن به سابقه تاریخی موضوع، مفاهیم، شاخص‌ها و رویکردهای امنیت اقتصادی و آثار و تبعات ناامنی اقتصادی مورد بحث واقع شده است. در بخش پایانی مقاله، ظرفیت قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران برای ارتقای امنیت اقتصادی بررسی شده و شاخص‌های متنوع آن در سند یادشده شناسایی و دسته‌بندی شده است (سیف، ۱۳۸۹). در مقاله ایشان فقط به مفهوم پرداخته شده است و این مفهوم در قالب نمونه موردی و مطالعاتی به کار گرفته نشده است. پژوهش حاضر نسبت به مقاله جناب سیف از لحاظ کاربردی و موردی نوآوری دارد. در مقاله‌ای با عنوان «تأثیر امنیت اقتصادی بر فرایند رشد اقتصادی در کشورهای عضو اجلاس اسلامی» با تأکید بر ایران که در نشریه اقتصاد مالی و توسعه منتشر شده است، بیان می‌کنند که در دوره مورد بررسی (۱۹۹۷-۲۰۰۵) نتایج برآورد بر تخمین مدل از روش داده‌های تابلویی نشان می‌دهد متغیرهای رشد جمعیت، رشد نیروی کار، رشد سرمایه، سهم دولت در اقتصاد، نسبت سرمایه‌گذاری

ج) تعیین ضریب اهمیت گزینه‌ها؛ تعیین وزن «عناصر تصمیم» نسبت به هم از طریق مجموع‌های از محاسبات عددی، قدم بعدی در فرایند تحلیل سلسله‌مراتبی انجام محاسبات لازم برای تعیین اولویت هر یک از عناصر تصمیم با استفاده از اطلاعات ماتریس‌های مقایسات زوجی است. مجموع اعداد هر ستون از ماتریس مقایسات زوجی را محاسبه کرده و سپس هر عنصر ستون را بر مجموع اعداد آن ستون تقسیم می‌کنیم. ماتریس جدیدی که به این‌صورت به دست می‌آید، «ماتریس مقایسات نرمال‌شده» نامیده می‌شود. میانگین اعداد هر سطر از ماتریس مقایسات نرمال‌شده را محاسبه می‌کنیم. این میانگین وزن نسبی عناصر تصمیم با سطرهای ماتریس را ارائه می‌کند.

د) تعیین امتیاز نهایی (اولویت) گزینه‌ها؛ به‌منظور رتبه‌بندی گزینه‌های تصمیم، در این مرحله باید وزن نسبی هر عنصر را در وزن عناصر بالاتر ضرب کرد تا وزن نهایی آن به دست آید. با انجام این مرحله برای هر گزینه، مقدار وزن نهایی به دست می‌آید.

و) بررسی سازگاری در قضاوت‌ها؛ یکی از مزیت‌های فرایند تحلیل سلسله‌مراتبی، امکان بررسی سازگاری در قضاوت‌های انجام‌شده برای تعیین ضریب اهمیت معیارها و زیرمعیارها است. مکانیسمی که ساعتی برای بررسی سازگاری در قضاوت‌ها در نظر گرفته است، محاسبه ضریبی به نام ضریب سازگاری است که از تقسیم شاخص ناسازگاری به شاخص تصادفی بودن حاصل می‌شود. چنانچه مقدار نسبت توافق (CR) از $0.1 \leq CR$ باشد، نشان‌دهنده این است که سازگاری لازم در قضاوت‌ها رعایت شده است و در صورتی که این مقدار از 0.1 بیشتر باشد، باید تجدید نظر در قضاوت‌ها صورت گیرد.

محیط‌شناسی

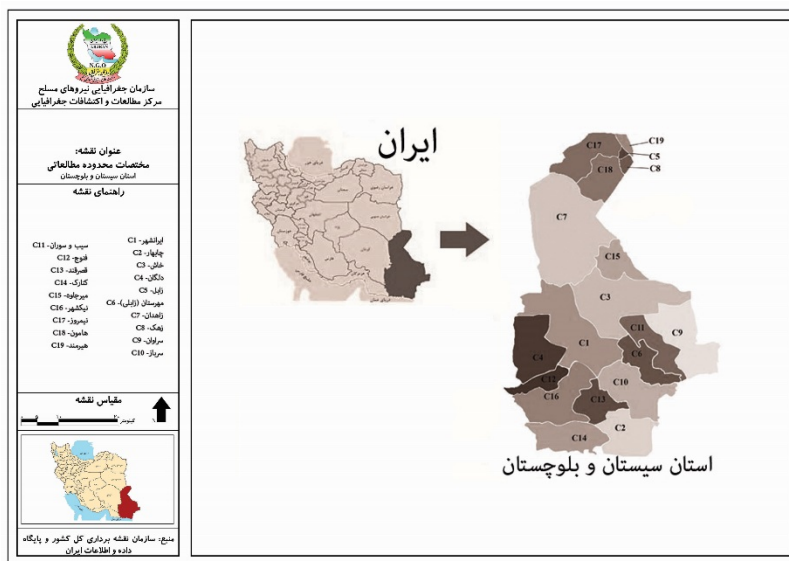
استان سیستان و بلوچستان با مساحت 187052 کیلومترمربع، از پهناورترین استان‌های کشور است. در سال 1395 سیستان و بلوچستان دارای 48 بخش، 19 شهرستان، 37 شهر، 112 دهستان و 9839 آبادی که 6871 آبادی دارای سکنه و 2968 آبادی خالی از سکنه بوده است. بیشترین تعداد بخش مربوط به شهرستان‌های نیک شهر و سرباز هریک 4 بخش و کمترین آن‌ها مربوط به شهرستان زابل با 1 بخش است. بیشترین تعداد شهر را سراوان با 5 شهر و کمترین آن‌ها را شهرستان‌های دلگان، نیمروز، زهک، مهرستان (زابلی)، هیرمند، فنوج، قصرقند و میرجاوه هریک با 1 شهر دارند. بیشترین تعداد دهستان مربوط به شهرستان‌های نیک شهر، سرباز، خاش با 11 دهستان و کمترین آن‌ها، زابل با 1 دهستان است. بیشترین تعداد آبادی را زاهدان با 1841 و کمترین آن‌ها زابل با 97 آبادی دارند. مرتفع‌ترین شهر از سطح دریا در بین شهرهایی که ایستگاه سینوپتیک هواشناسی دارند، شهر خاش و کم‌ارتفاع‌ترین آن‌ها شهر چابهار است. برخی از شاخص‌های اقتصادی در سطح استان مانند قاچاق کالا و ارز و غیره، بازارچه‌های مرزی، میزان بیکاری، درآمد متغیر، فقر مالی،

«درواقع، فرایند تحلیل سلسله‌مراتبی روشی است منعطف، قوی و ساده که برای تصمیم‌گیری در شرایطی که معیارهای تصمیم‌گیری متضاد، انتخاب بین گزینه‌ها را با مشکل مواجه می‌سازد» (زبردست، 1380) «و تصمیم‌گیری که باید در یک فضای چندبعدی صورت پذیرد، مورد استفاده قرار می‌گیرد» (توفیق، $1372: 40$). «تا کنون کاربردهای متعددی در علوم مختلف داشته است» (زبردست، 1380). فرایند تحلیل سلسله‌مراتبی با شناسایی و اولویت‌بندی عناصر تصمیم‌گیری شروع می‌شود. این عناصر شامل هدف‌ها، معیارها یا مشخصه‌ها و گزینه‌های احتمالی می‌شود که در اولویت‌بندی به کار گرفته می‌شوند. فرایند شناسایی عناصر و ارتباط بین آن‌ها که منجر به ایجاد یک ساختار سلسله‌مراتبی می‌شود، «ساختن سلسله‌مراتب» نامیده می‌شود. «سلسله‌مراتبی بودن ساختار به این دلیل است که عناصر تصمیم‌گیری (گزینه‌ها و معیارهای تصمیم‌گیری) را می‌توان در سطوح مختلف خلاصه کرد» (بوون¹، 1993). بنابراین، اولین قدم در فرایند تحلیل سلسله‌مراتبی، ایجاد یک ساختار سلسله‌مراتبی از موضوع بررسی‌شده است که در آن اهداف، معیارها، گزینه‌ها و ارتباط بین آن‌ها نشان داده می‌شود. «فرایند سلسله‌مراتبی محاسبه وزن (ضریب اهمیت) معیارها (و زیرمعیارها در صورت وجود)، محاسبه وزن (ضریب اهمیت) گزینه‌ها، محاسبه امتیاز نهایی گزینه‌ها و بررسی سازگاری منطقی قضاوت‌ها را شامل می‌شود» (زبردست، 1380).

مراحل فرایند تحلیل سلسله‌مراتبی

الف) ساختن سلسله‌مراتبی؛ در این قدم، مسئله و هدف تصمیم‌گیری به‌صورت سلسله‌مراتبی از عناصر تصمیم که با هم در ارتباط هستند، درآورده می‌شود. عناصر تصمیم شامل «شاخص‌های تصمیم‌گیری» و «گزینه‌های تصمیم» است. فرایند تحلیل سلسله‌مراتبی نیازمند شکستن یک مسئله با چندین شاخص به سلسله‌مراتبی از سطوح است. سطح بالا بیانگر هدف اصلی فرایند تصمیم‌گیری است. سطح دوم، نشان‌دهنده شاخص‌های عمده و اساسی «که ممکن است به شاخص‌های فرعی و جزئی‌تر در سطح بعدی شکسته شود» است. سطح آخر گزینه‌های تصمیم را ارائه می‌کند. در شکل 2 سلسله‌مراتب یک مسئله تصمیم نشان داده شده است» (مهرگان، 1383).

ب) تبیین وزن معیارها و زیر معیارها؛ انجام مقایساتی بین گزینه‌های مختلف تصمیم، بر اساس هر شاخص و قضاوت در مورد اهمیت شاخص تصمیم با انجام مقایسات زوجی، بعد از طراحی سلسله‌مراتب مسئله تصمیم، تصمیم‌گیرنده باید مجموعه ماتریس‌هایی که به‌طور عددی اهمیت یا ارجحیت نسبی شاخص‌ها را نسبت به یکدیگر و هر گزینه تصمیم را با توجه به شاخص‌ها نسبت به سایر گزینه‌ها اندازه‌گیری می‌کند، ایجاد کند. این کار با انجام مقایسات دوبه‌دو بین عناصر تصمیم (مقایسه زوجی) و از طریق تخصیص امتیازهای عددی که نشان‌دهنده ارجحیت یا اهمیت بین دو عنصر تصمیم است، صورت می‌گیرد.

شکل ۳. تقسیمات کشوری استان سیستان و بلوچستان، (سازمان نقشه برداری کل کشور، ۱۳۹۹)

امنیت در بُعد اقتصادی بر مبنای مبانی نظری بوده است، که منطبق و مختص شهرستان‌های استان سیستان و بلوچستان است، به گونه‌ای که امکان دارد برای شهرستان دیگری با شرایط متفاوت مصداقی نداشته باشد. در جدول ۱ شاخص‌های ارزیابی شده آورده شده که به این منظور زیرمعیارهای امنیت اقتصادی ۱۱ مورد است. **گزینه‌ها:** گزینه‌ها شامل شهرستان‌های استان سیستان و بلوچستان است. درخور یادآوری است که شهرستان‌هایی که در نظر گرفته شده طبق تقسیمات کشوری تفکیک شده‌اند. در همه مراحل پژوهش، شهرستان‌ها با تقسیم‌بندی ذیل بررسی شده‌اند.

از آنجا که روش‌های تصمیم‌گیری چندمعیاره در خطاب با جامعه نخبگان به کار گرفته می‌شود، در اینجا نیز اولویت کار بر اساس جامعه نخبگان در دسترس هستند که بیشتر کارشناسان و مدیران آگاه به مسائل و مشکلات منطقه مطالعه شده و همچنین، اساتید دانشگاهی مجرب در زمینه ابعاد امنیت هستند. برای اجرای این روش، محقق تعداد ۵ تا ۱۰ خبره را کافی دانسته است. در این پژوهش نیز برای هر یک از پرسشنامه‌های طراحی شده از همکاری ۱۰ نفر از خبرگان بهره گرفته شده است.

مرحله دوم: بررسی ضریب اهمیت زیرمعیارها

ضریب اهمیت زیرمعیارهای امنیت اقتصادی: ضرایب زیرمعیارهای امنیت اقتصادی که شامل ۱۱ مورد هستند، در جدول ۲ آورده شده است. طبق نتایج به دست آمده ۵ عاملی که ضریب اهمیت بیشتری نسبت به عوامل دیگر دارند به ترتیب اولویت: ۱- کمبود آب و خشک‌سالی‌های پی‌درپی، ۲- محرومیت شهرستان در زمینه زیربنای،

اشتغال و فرصت‌های شغلی توسط اتباع بیگانه، محرومیت شهرستان در زمینه زیربنای، کمبود آب و خشک‌سالی‌های پی‌درپی، شغل‌های کاذب، دوری از محورهای اصلی توسعه، امنیت شغلی هستند (سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان، ۱۳۹۶).

یافته‌ها

تجزیه و تحلیل داده‌ها

ارزیابی امنیت توسط فرایند تحلیل سلسله‌مراتبی و فن AHP در هر یک از شهرستان‌ها مطالعه شده است و داده‌های نهایی توسط نرم‌افزار Expert Choice تحلیل شده و به عنوان خروجی ضریب نهایی هر یک از معیارها، زیرمعیارها و گزینه‌ها (شهرستان‌ها) ارائه شده است. همان‌طور که در ادامه آمده، ابتدا معیارها و زیرمعیارهای به دست آمده توسط پرسشنامه و مقایسه زوجی برای دستیابی ضریب اهمیتشان با توجه به هدف، ارزیابی شده و پس از آن، شهرستان‌ها توسط پرسشنامه و مقایسه زوجی و بر اساس هر یک از زیرمعیارها بررسی شده‌اند. در ضمن، پرسشنامه‌های یاد شده توسط اساتید و مدیران و کارشناسان مسلط بر مباحث امنیت تکمیل شده است.

مرحله اول: ساختن سلسله‌مراتب

در اولین قدم، ساختار سلسله‌مراتبی مربوط به موضوع امنیت شامل هدف‌ها، معیارها، زیرمعیارها و گزینه‌ها ایجاد شده است. **هدف:** هدف از انجام این فن، پهنه‌بندی امنیت در شهرستان‌ها (بر اساس بررسی خطرات موجود در هر شهرستان) است. **معیارها:** معیارها شامل امنیت در بُعد اقتصادی است. **زیرمعیارها:** زیرمعیارهای به دست آمده در زمینه

جدول ۲. ضریب اهمیت زیرمعیارهای امنیت اقتصادی

رتبه	ضریب اهمیت	زیرمعیارهای امنیت اقتصادی	نام اختصاری
۸	۰/۰۶۰	قاچاق کالا و ارز و غیره	D1
۱۰	۰/۰۴۸	بازارچه‌های مرزی	D2
۵	۰/۰۹۶	میزان بیکاری	D3
۶	۰/۰۷۷	درآمد متغیر	D4
۴	۰/۱۱۶	فقر مالی	D5
۱۱	۰/۰۳۷	اشتغال و فرصت‌های شغلی توسط اتباع بیگانه	D6
۲	۰/۱۳۹	محرومیت شهرستان در زمینه زیربناها	D7
۱	۰/۱۸۳	کمبود آب و خشک‌سالی‌های پی‌درپی	D8
۹	۰/۰۴۹	شغل‌های کاذب	D9
۳	۰/۱۲۶	دوری از محورهای اصلی توسعه	D10
۷	۰/۰۶۹	امنیت شغلی	D11

ضریب سازگاری: ۰/۰۷

منبع: نگارنده

جدول ۳. ضریب اهمیت شهرستان‌ها به تفکیک برای هر یک از شاخص‌های امنیت اقتصادی

شاخص‌های امنیت اقتصادی											
D11	D10	D9	D8	D7	D6	D5	D4	D3	D2	D1	
۰/۰۲۱	۰/۰۲۲	۰/۰۲۹	۰/۱۱۲	۰/۰۲۱	۰/۰۲۰	۰/۰۲۶	۰/۱۱۹	۰/۱۳۹	۰/۰۲۶	۰/۰۱۹	C1
۰/۱۶۹	۰/۱۹۵	۰/۱۶۸	۰/۰۲۰	۰/۱۱۱	۰/۱۶۷	۰/۰۲۴	۰/۰۶۲	۰/۰۳۷	۰/۱۴۶	۰/۰۲۰	C2
۰/۰۹۹	۰/۰۱۶	۰/۰۴۵	۰/۰۷۷	۰/۰۶۰	۰/۰۲۳	۰/۰۶۶	۰/۰۵۷	۰/۰۸۴	۰/۰۴۹	۰/۰۵۵	C3
۰/۰۲۴	۰/۰۱۶	۰/۰۱۹	۰/۰۶۹	۰/۰۲۰	۰/۰۲۱	۰/۰۱۸	۰/۰۴۹	۰/۰۷۴	۰/۰۲۶	۰/۰۱۹	C4
۰/۰۲۶	۰/۰۴۷	۰/۰۲۴	۰/۰۲۸	۰/۰۳۵	۰/۰۹۹	۰/۰۲۳	۰/۰۲۶	۰/۰۱۹	۰/۰۲۶	۰/۰۲۱	C5
۰/۰۳۷	۰/۰۵۳	۰/۰۲۴	۰/۰۲۴	۰/۰۲۴	۰/۰۲۱	۰/۰۴۰	۰/۰۲۶	۰/۰۲۳	۰/۰۲۶	۰/۰۲۰	C6
۰/۰۱۹	۰/۰۱۶	۰/۰۳۹	۰/۱۶۹	۰/۰۲۴	۰/۰۴۲	۰/۰۲۱	۰/۱۳۶	۰/۱۶۹	۰/۰۵۷	۰/۰۶۸	C7
۰/۰۲۸	۰/۰۴۲	۰/۰۴۱	۰/۰۲۶	۰/۰۸۷	۰/۰۸۷	۰/۰۳۸	۰/۰۲۶	۰/۰۲۱	۰/۰۲۶	۰/۰۲۴	C8
۰/۱۱۲	۰/۱۳۳	۰/۱۱۱	۰/۰۸۸	۰/۱۶۸	۰/۰۲۹	۰/۱۶۷	۰/۰۴۶	۰/۰۶۵	۰/۱۷۵	۰/۱۳۶	C9
۰/۰۸۷	۰/۰۳۳	۰/۰۹۸	۰/۰۲۴	۰/۰۷۷	۰/۰۶۸	۰/۰۹۸	۰/۰۴۳	۰/۰۴۰	۰/۰۴۵	۰/۰۹۱	C10
۰/۰۳۵	۰/۰۵۸	۰/۰۲۷	۰/۰۳۴	۰/۰۲۶	۰/۰۲۸	۰/۰۶۰	۰/۰۳۰	۰/۰۲۳	۰/۰۴۲	۰/۰۳۷	C11
۰/۰۳۲	۰/۰۱۶	۰/۰۲۰	۰/۰۳۶	۰/۰۲۱	۰/۰۲۳	۰/۰۲۸	۰/۰۲۷	۰/۰۲۱	۰/۰۲۶	۰/۰۲۰	C12
۰/۰۴۹	۰/۰۲۴	۰/۰۲۴	۰/۰۲۳	۰/۰۲۹	۰/۰۳۹	۰/۰۳۲	۰/۰۴۰	۰/۰۳۰	۰/۰۲۶	۰/۰۲۰	C13
۰/۰۷۹	۰/۰۱۶	۰/۰۳۱	۰/۰۲۰	۰/۰۲۳	۰/۰۳۱	۰/۰۲۰	۰/۰۶۶	۰/۰۳۲	۰/۰۹۷	۰/۰۶۳	C14
۰/۰۴۶	۰/۱۱۲	۰/۰۸۷	۰/۰۴۲	۰/۰۶۸	۰/۰۴۵	۰/۱۱۱	۰/۰۲۷	۰/۰۳۵	۰/۰۶۱	۰/۰۸۰	C15
۰/۰۲۳	۰/۰۲۱	۰/۰۳۴	۰/۰۹۶	۰/۰۳۲	۰/۰۳۶	۰/۰۳۰	۰/۱۰۵	۰/۰۹۵	۰/۰۲۶	۰/۰۲۸	C16
۰/۰۳۰	۰/۰۳۷	۰/۰۳۶	۰/۰۴۵	۰/۰۳۷	۰/۰۳۴	۰/۰۳۵	۰/۰۵۳	۰/۰۴۳	۰/۰۲۶	۰/۰۳۰	C17
۰/۰۴۳	۰/۰۶۷	۰/۰۶۸	۰/۰۳۹	۰/۰۴۰	۰/۰۷۷	۰/۰۷۶	۰/۰۳۵	۰/۰۲۷	۰/۰۳۹	۰/۰۳۲	C18
۰/۰۴۱	۰/۰۷۵	۰/۰۷۷	۰/۰۳۱	۰/۰۹۸	۰/۱۱۲	۰/۰۸۶	۰/۰۲۷	۰/۰۲۲	۰/۰۵۳	۰/۰۳۴	C19
۰/۰۰۶	۰/۰۰۷	۰/۰۰۷	۰/۰۰۹	۰/۰۰۹	۰/۰۰۵	۰/۰۰۴	۰/۰۰۳	۰/۰۰۹	۰/۰۰۷	۰/۰۰۶	سازگاری

منبع: نگارنده

جدول ۴. ضریب اهمیت نهایی شهرستان‌ها با توجه به شاخص‌های امنیت اقتصادی *

نام اختصاری	گزینه‌ها	ضریب اهمیت
C1	ایران‌شهر	۰/۰۵۸
C2	چابهار	۰/۱۰۰
C3	خاش	۰/۰۶۰
C4	دلگان	۰/۰۳۶
C5	زابل	۰/۰۳۱
C6	مهرستان (زابلی)	۰/۰۳۰
C7	زاهدان	۰/۰۷۷
C8	زهک	۰/۰۴۰
C9	سراوان	۰/۱۱۶
C10	سرباز	۰/۰۵۹
C11	سیب و سوران	۰/۰۳۸
C12	فnoch	۰/۰۲۵
C13	قصرقند	۰/۰۲۹
C14	کنارک	۰/۰۳۶
C15	میرجاوه	۰/۰۶۶
C16	نیک شهر	۰/۰۵۳
C17	نیمروز	۰/۰۳۸
C18	هامون	۰/۰۴۸
C19	هیرمند	۰/۰۵۸

سازگاری: ۰/۰۹

* هر چه ضریب به‌دست‌آمده کمتر باشد، آن شهرستان در معرض خطر کمتر و امن‌تر بوده است.

منبع: نگارنده

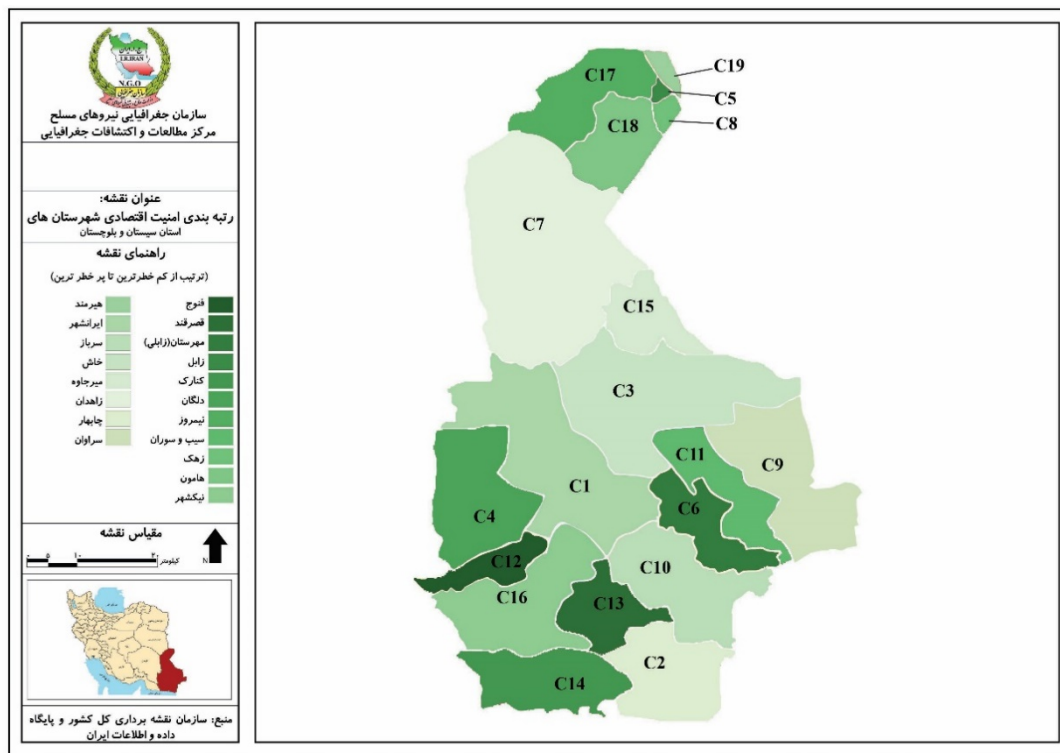
برقراری امنیت اقتصادی استان بسیار موثر خواهد بود. در شهرستان‌های نیک شهر و نیمروز عاملی که بیشترین اهمیت را دارد، درآمد متغیر است که در صورت توجه به آن می‌تواند در جهت مثبت تأثیرگذار باشد. در شهرستان سرباز و شهرستان سیب و سوران نیز فقر مالی مهم‌ترین عامل به‌دست‌آمده است. در شهرستان‌های زابل، زهک، هیرمند و هامون عامل اشتغال و فرصت‌های شغلی توسط اتباع بیگانه اهمیت بیشتری دارد و باعث تأثیر منفی در سطح استان شده است. همچنین، شهرستان زهک با توجه به عامل محرومیت شهرستان در زمینه زیربناها از نظر امنیت اقتصادی در خطر است. در شهرستان‌های زاهدان و فنوح عامل کمبود آب و خشک‌سالی‌های پی‌درپی بیشترین اهمیت را دارند و تأثیر معکوس در امنیت اقتصادی استان گذاشته است. در شهرستان سرباز وجود عامل شغل‌های کاذب دارای سطح اهمیت بیشتری نسبت به شهرستان‌های دیگر استان است و برنامه برای کنترل این عامل از اولویت بالایی برخوردار است. در شهرستان‌های مهرستان (زابلی) و میرجاوه با توجه به عامل دوری از محورهای اصلی توسعه نسبت به دیگر شهرستان‌های استان اهمیت بیشتری داشته و برنامه‌ریزی برای بهبود این عامل و کاهش آن برای افزایش امنیت اقتصادی موثر است. در شهرستان‌های خاش و

۳- دوری از محورهای اصلی توسعه، ۴- فقر مالی، ۵- میزان بیکاری است و سایر شاخص‌ها در اولویت‌های بعدی قرار گرفته‌اند. این نتایج نشان می‌دهد در زمینه امنیت اقتصادی خشک‌سالی‌های چند سال اخیر که گاه برخی بیکاری‌ها نیز از آن نشئت می‌گیرد، مهم‌ترین عامل است و محرومیت و در حاشیه قرار گرفتن استان نسبت به مرکز نیز می‌تواند نامنی اقتصادی را تشدید کند. سازگاری به‌دست‌آمده $0/07 \geq 0/1$ است و این نتیجه سازگاری در قضاوت‌ها را نشان می‌دهد.

ضریب اهمیت شهرستان‌ها با توجه به شاخص‌های امنیت اقتصادی: جدول ۳ ضریب به‌دست‌آمده برای شهرستان‌ها نسبت به هر یک از شاخص‌ها را نشان می‌دهد.

نتایج به‌دست‌آمده در جدول ۳ بیانگر آن است که در حوزه امنیت اقتصادی در شهرستان چابهار، مهم‌ترین عامل قاچاق کالا و ارز و غیره است که امنیت اقتصادی را تحت تأثیر قرار داد است. در شهرستان‌های سراوان و کنارک نیز بازارچه‌های مرزی مهم‌ترین عامل هستند. در شهرستان‌های ایران‌شهر، دلگان و زاهدان مهم‌ترین عامل به‌دست‌آمده، میزان بیکاری است که با برنامه‌ریزی دقیق برای کاهش این عامل در

شکل ۴. اهمیت نهایی شهرستان‌ها نسبت به شاخص‌های امنیت اقتصادی استان سیستان و بلوچستان، (سازمان نقشه‌برداری کل کشور، ۱۳۹۹)

شهرستان‌های نیک شهر و نیمروز عاملی که بیشترین اهمیت را دارد، درآمد متغیر است که در صورت توجه به آن می‌تواند در جهت مثبت تأثیرگذار باشد. در شهرستان سرباز و شهرستان سیب و سوران نیز فقر مالی مهم‌ترین عامل به‌دست‌آمده است. در شهرستان‌های زابل، زهک، هیرمند و هامون عامل اشتغال و فرصت‌های شغلی توسط اتباع بیگانه اهمیت بیشتری دارد که باعث تأثیر منفی در سطح استان شده است. همچنین، شهرستان زهک با توجه به عامل محرومیت شهرستان در زمینه زیربناها از نظر امنیت اقتصادی در خطر است. در شهرستان‌های زاهدان و فوج عامل کمبود آب و خشک‌سالی‌های پی‌درپی بیشترین اهمیت را دارد و تأثیر معکوس در امنیت اقتصادی استان گذاشته است. در شهرستان سرباز وجود عامل شغل‌های کاذب دارای سطح اهمیت بیشتری نسبت به شهرستان‌های دیگر استان است و برنامه برای کنترل این عامل از اولویت بالایی برخوردار است. در شهرستان‌های مهرستان (زابل) و میرجاوه با توجه به عامل دوری از محورهای اصلی توسعه نسبت به دیگر شهرستان‌های استان اهمیت بیشتری داشته و برنامه‌ریزی برای بهبود این عامل و کاهش آن برای افزایش امنیت اقتصادی موثر است. در شهرستان‌های خاش و قصرقند از نظر عامل امنیت شغلی بر امنیت اقتصادی تأثیرگذار بوده است. بر اساس نتایج به‌دست‌آمده در حوزه امنیت اقتصادی شهرستان‌های فوج، قصرقند، مهرستان (زابل)، زابل و کنارک

قصرقند از نظر عامل امنیت شغلی بر امنیت اقتصادی تأثیرگذار بوده است.

ضریب اهمیت نهایی شهرستان‌ها نسبت به شاخص‌های امنیت اقتصادی: نتایج به‌دست‌آمده در جدول ۴ میزان ضریب اهمیت نهایی شهرستان‌ها در حوزه امنیت اقتصادی با توجه به داده‌های جدول ۳ را نشان می‌دهد. جدول ۴ بیانگر آن است که شاخص‌های امنیت اقتصادی به‌ترتیب در شهرستان‌های سراوان، چابهار، زاهدان، میرجاوه، خاش تأثیرگذاری بیشتری برای ایجاد خطر و در نتیجه، ناامنی در این مناطق نسبت به سایر شهرستان‌ها داشته است. ضریب سازگاری به‌دست‌آمده $0/09$ است $0/09 \geq 0/1$ است، این نتیجه، نشان‌دهنده سازگاری در قضاوت‌هاست.

بحث و نتیجه‌گیری

در حوزه امنیت اقتصادی در شهرستان چابهار مهم‌ترین عامل قاچاق کالا و ارز و غیره است که امنیت اقتصادی را تحت تأثیر قرار داد است. در شهرستان‌های سراوان و کنارک نیز بازارچه‌های مرزی مهم‌ترین عامل است. در شهرستان‌های ایرانشهر، دلگان و زاهدان مهم‌ترین عامل به‌دست‌آمده، میزان بیکاری است که با برنامه‌ریزی دقیق برای کاهش این عامل در برقراری امنیت اقتصادی استان بسیار موثر خواهد بود. در

۱۳. قدسی پور، س. ح. (۱۳۸۰)، «مباحثی در تصمیم‌گیری چندمعیاره»، چاپ سوم، تهران: انتشارات دانشگاه امیرکبیر.

۱۴. کلانتری، خ و عبدالله‌زاده، غ. (۱۳۹۱)، «برنامه‌ریزی فضایی و آمایش سرزمین»، تهران: نشر فرهنگ صبا.

۱۵. ماندل، رابرت. (۱۳۸۷)، «چهره متغیر امنیت ملی»، ترجمه پژوهشکده مطالعات راهبردی، تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی.

۱۶. موسوی، س ف و لهراسی، ا. (۱۳۹۹)، «بررسی راهبردهای امنیت اقتصادی ایران با رویکرد اقتصاد مقاومتی و اهداف سند چشم‌انداز ۱۴۰۴»، سیاست‌های راهبردی و کلان، دوره ۸ شماره ۳۱، صفحات ۴۸۲-۵۰۸.

۱۷. مهرگان، م. (۱۳۸۳)، «پژوهش عملیاتی پیشرفته»، چاپ اول، تهران: انتشارات کتاب دانشگاهی.

۱۸. نجار صادقی، م و طبیبیان، م. (۱۳۹۸)، «رزیابی نقش شهرهای کوچک در توسعه کانون‌های جمعیتی پیرامون با استفاده از تحلیل شبکه‌ای»، شهرسازی ایران، شماره ۲، صفحات ۱-۹.

۱۹. نجار صادقی، م و ماجدی، ح. (۱۳۹۸)، «مناسبت‌سنجی رهیافت نظری پویا مختلط به‌عنوان رهیافت جایگزین در برنامه‌ریزی شهرها»، شهرسازی ایران، شماره ۳، صفحات ۲۴-۳۶.

20. Bowen, W. M. (1993). "AHP: Multiple Criteria Evaluation in Klosterman, New Brunswick" *Center for Urban Policy Research*.

21. Nesadurai, H. (2005). "Conceptualizing Economic Security in an Era of Globalization: What Does the East Asian Experience Reveal", *CSGR Working Paper No. 157/05 February*.

22. Osberg, L. (2009). "Measuring Economic Security in Insecure Times: New Perspectives, New Events, and the Index of Economic Well – Being", *Centre for the Study of Living Standards, Csls Research Report, 12*.

23. Udovič, B. (2016). "Economic Security: Large and Small States in Enlarged European Union", *University of Ljubljana, Faculty of Social Sciences, Centre of International Relations*.

به ترتیب اولویت نسبت به دیگر شهرستان‌ها امنیت بیشتری دارند و می‌توان سرمایه‌گذاری‌های منطقه‌ای را به این مناطق سوق داد.

منابع

۱. پرتابل سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان. (۱۳۹۶)، ۱۵ اردیبهشت‌ماه، <https://sb.mporg.ir>

۲. توفیق، ف. (۱۳۷۲)، «تحلیل عاملی تلفیق شاخص‌های منطقه‌ای»، مجله آبادی، شماره ۱۰، صفحات ۱۱-۱۶.

۳. جعفری صمیمی، ا و اختیاری، ش. (۱۳۸۸)، «تأثیر امنیت اقتصادی بر فرایند رشد اقتصادی در کشورهای عضو اجلاس اسلامی با تأکید بر ایران»، فصلنامه اقتصاد مالی و توسعه، شماره ۳، صفحات ۹-۳۰.

۴. جی مارتین، لی. (۱۳۸۹)، «چهره جدید امنیت در جهان سوم»، ترجمه قدیر نصری، تهران: انتشارات دانشگاه امام صادق (ع).

۵. درستکار، ا. (۱۳۹۶)، «منطقه خلاق و پایداری (نگاهی به شکل‌گیری عملی)»، تهران: سازمان انتشارات جهاد دانشگاهی.

۶. درستکار، ا. نبیونی، س و عباسی، ع. (۱۳۹۸)، «بررسی امنیت سیاسی از منظر برنامه‌ریزی منطقه‌ای دفاعی با استفاده از تحلیل سلسله‌مراتبی»، مجله امنیت ملی، شماره ۳۳، صفحات ۱۷۳-۱۹۴.

۷. زالی، ن و منصوروی بیرجندی، س. (۱۳۹۵)، «شناسایی راهبردهای آسیب‌پذیر توسعه اقتصادی منطقه با رویکرد برنامه‌ریزی فرض بنیاد (ABP) (مطالعه موردی: استان تهران)»، برنامه‌ریزی و آمایش فضا، دوره ۲۰، شماره ۱، صفحه ۵۲.

۸. زبردست، ا. (۱۳۸۰)، «کاربرد فرایند تحلیل سلسله‌مراتبی در برنامه‌ریزی شهری و منطقه‌ای»، مجله هنرهای زیبا، شماره ۱۰، صفحات ۱۳-۲۱.

۹. سازمان نقشه‌برداری کل کشور. (۱۳۹۹)، ۱۷ مهرماه، <https://www.ncc.gov.ir>

۱۰. سیف، ا. م. (۱۳۸۹)، «مفهوم‌شناسی امنیت اقتصادی»، فصلنامه آفاق امنیت، دوره ۳، شماره ۹، صفحات ۷-۳۵.

۱۱. عبدالله خانی، ع. (۱۳۸۹)، «نظریه‌های امنیت، تهران: مؤسسه فرهنگی مطالعات و تحقیقات ابرار معاصر.

۱۲. عطوفی، غ و جاویدان داروگر، ح. (۱۳۹۵)، «اهمیت و جایگاه امنیت اقتصادی در توسعه پایدار اقتصادی»، پژوهش ملل، شماره ۶، صفحات ۱-۱۰.

Urban Economics and Planning

Homepage: <http://eghtesadeshahr.tehran.ir/>

ORIGINAL RESEARCH PAPER

Assessing the Development of Economic Security Indicators (Case Study: Sistan and Baluchestan Province)

Ehsan Dorostkar

PhD researcher in Urbanism, Department of Urbanism, Faculty of Architecture and Art, University of Guilan, Rasht, Iran

ARTICLE INFO

Article History:

Received 2021-03-06

Accepted 2021-05-18

Keywords:

Economic security

Regional planning

Security

Development

ABSTRACT

The Statistics Center of Iran show that Sistan and Baluchestan province has a declining trend in economic indicators due to five-year periods. One of the influential factors on the province's economy is the issue of economic security of the province. Leveling the economic security of the cities of the province to achieve the development model can be considered as a correct path. Therefore, the research question is: What is the zoning situation of the cities of Sistan and Baluchestan province in terms of economic security? The present research is based on an applied purpose and is a type of scientific research and based on the nature and method, a descriptive-analytical method has been used. The nature of the data used is quantitative and the method of data collection and field information is documentary. The writing framework can be compiled based on the interrelationship of security indicators in the economic dimension, data collection through library studies and field research (interviews) and the preparation of a questionnaire. Based on the results obtained in the field of economic security in the indicators of smuggling of goods and currency, etc., border markets, unemployment rate, variable income, financial poverty, employment and job opportunities by foreign nationals, city deprivation in the field of infrastructure, shortage Consecutive water and droughts, false jobs, distance from the main axes of development, job security of Fanuj, Qasr Ghand, Mehrestan (Zaboli), Zabol and Konarak cities are more secure than other cities, respectively.

DOI: [10.22034/UE.2021.2.02.05](https://doi.org/10.22034/UE.2021.2.02.05)

©2021 Urban Economy. All rights reserved.

COPYRIGHTS

©2021 The author(s). This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution (CC BY 4.0), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, as long as the original authors and source are cited. No permission is required from the authors or the publishers.

HOW TO CITE THIS ARTICLE

Dorostkar E. (2021). Assessing the Development of Economic Security Indicators (Case Study: Sistan and Baluchestan Province). *Urban Economics and Planning*, 2(2): 101-110.

DOI: [10.22034/UE.2021.02.02.05](https://doi.org/10.22034/UE.2021.02.02.05)

url: http://eghtesadeshahr.tehran.ir/article_134289.html

